

Eredics Gábor-életútinterjú

Készítette: Jávorszky Béla Szilárd

A beszélgetések időpontja: 2018. május 3., Budapest és 2018. május 5., Szentendre
Szerkesztett, tömörített, kiegészített, lábjegyzetelt változat.

Jávorszky Béla Szilárd:

Mit kell tudni az Eredicsekről?

Eredics Gábor:

Vas megyéből származnak, a Szombathely melletti Ölbő a családi fészek, vélhetően horvát eredetű a név, de régen elmagyarosodott a família. Az apai nagyapám, Eredics Gyula és testvére, Kálmán még tudomásunk szerint Ölbön nevelkedett, Gyula bácsi kertész lett, Kálmán bácsi mozdonyvezető, az államvasutaknál dolgozott, állítólag magas rangú fuvarjai is voltak. Nemrég jártam Ölbön, lefotóztam a temetőben a fejfáját, és közben rengeteg Eredics-sírral találkoztam. Feleségem, Melinda apai ágon Vas megyéből (Vasszécseny, Tanakajd) származik, és ők is ismertek Eredicseket.

Jávorszky Béla Szilárd:

Hogyan került a család Pomázra?

Eredics Gábor:

Nagyapám idővel a Dreher-család főkertésze lett, és a vezérigazgatónak két komoly elvárása volt vele szemben: egyrészt nyáridőben a kőbányai gyárudvaron mindig legyen kedve a munkásoknak sétálni (magyarán legyen szép a kert), másrészt minden nap legyen az asztalán friss vágott virág. A mi égővünkön ez csak üvegházi neveléssel lehetséges. Úgyhogy nagyapám ebben is profi lett, és amikor egy osztrák vállalkozó Karl Hernfeld magvakat nemesített Pomáz felvégen, odahívta a németül jól beszélő nagyapámat. Később a családi kertben is volt üvegház és melegágy, emlékszem gyerekkoromból, hogy rendszeresen érkeztek gyönyörű nyugati kertészeti katalógusok, pedig ez akkoriban különleges dolognak számított.

Jávorszky Béla Szilárd:

Zene? Éneklés? Mulatozás?

Eredics Gábor:

A karakán, jó fej, de nagy tekintélyű nagypapával kapcsolatban hangzó élményeim nincsenek. Jól rajzolt, remek fotókat készített, sokat mesélt, és végtelen türelem jellemezte. Imádott méhészkedni, én meg azt nézni, ahogy a természethez viszonyult. Ahol a méhcsípés az élet velejárója, hisz ők társaink az életben. Ez a hozzáállás amúgy az édesapámat is jellemezte, és belőle és az ő testvéréből, Tibor nagybátyámból szintén kertész lett.

Jávorszky Béla Szilárd:

Az anyai ágról mit lehet tudni?

Eredics Gábor:

Erről az oldalról templomépítő és papi család sarja vagyok. Szépapám, Dimitrije Milosevics szerb pópa volt Csobánkán, ott élt egész életében. Mikor meghalt, a nekrológiájában azt írták róla, hogy „ékesítette őt a szerénység babérkoszorúja”.¹ Merthogy rendre felajánlottak neki magasabb rangú plébániákat, de sosem vállalta, hogy elhagyja első szolgálati helyét, Csobánkát. A visszaemlékezések szerint a maga korában a Budai Szerb Eparchiátus egyik legműveltebb, több nyelven beszélő papja volt, teológiát és filozófiát végzett Komáromban, illetve Nagyszombaton. Lánya, Milosevics Júlianna volt a nagyanyám, aki már vegyes házasságban született, mivel Dimitrije legidősebb fia, Gábor az ortodox pappá szentelés előtt elvett egy katolikus lányt. Dimitrije széppapának ezért vérző szívvel, de ki kellett őt tagadnia. Úgy tudom, hogy a szerbek a szakállát is levágták, mivel ez akkoriban hatalmas skandallum volt. (Mai napság persze akadt arra példa, hogy szerb papnak magyar felesége legyen.) Júlia nagymama még tudott szerbül, de őt egy osztrák építész fia, Krachler Károly vette feleségül, úgyhogy az utódok már nem beszéltek a nyelvet. Csobánkán éltek, anyukánk, Krachler Zsófia – mint a család legkisebb gyereke – már ide érkezett. Fontos még Csobánkával kapcsolatban, hogy az a margitligeti kastély, ami most Bőjte atya zárandokháza, a Krachler ősök közül János dédapám munkája 1901-ből, és eredetileg Prohászka Ottokár Árvaháznak épült.

Jávorszky Béla Szilárd:

Ezek szerint ti már magyarnak születtetek?

Eredics Gábor:

A három bátyámmal, Józsival (1947), Tiborral (1950) és Kálmánnal (1952) hithű magyar katolikus családban nőttünk fel. Apám egyházi kórusba járt, gyerekkorában klarinétozott és mandolinozott, a mama lánykorában hegedült és szépen énekelt. Mindig volt operabérletük, amit nem szerettem, mert olyankor későn értek haza. De az Operaház büféjéből mindig hoztak keserű csokit. Amikor pedig Pomázon egy fővárosi zeneoktatói munkaközösség keretei között elindult a zeneoktatás, szüleink mind a négyünket beírtattak zongorázni.

Jávorszky Béla Szilárd:

A polgári nevelés részeként?

Eredics Gábor:

Vélhetően igen. Nyilván az is benne volt, hogy apám a Tegzes György² karnagy vezette pomázi Szent Cecília kórusban énekelt, és annak kottatárosa is volt. Az ötvenes években volt idő, hogy ruhástul aludt a konyhában, hogy ha az ÁVH jönne érte, lehetőleg ne verjék fel az összes gyereket. Szerencsére nem jöttek érte. De akkoriban és később is eléggé nyílt oppozíciónak számított, hogy mindhárom bátyám a szentendrei Ferences Gimnázium diákja lett. Én azért nem jártam oda, mert egyrészt – Tibor és Kámán bátyáim kapcsán – belekeveredtünk egy vörös zászlóval kapcsolatos diákcsinnybe, másrészt kémikus szerettem

¹ „Srpski Sion” IV. évf. 16. szám, Novi Sad, 1894. április 17.

² Tegzes György (1921–2002) karnagy, zenepedagógus új zenepedagógiai, módszertani koncepció kidolgozásával vált ismertté.

volna lenni, úgyhogy az óbudai, akkor éppen Martos Flóráról elvezett gimnáziumba kerültem. Teljesen biztos voltam abban, hogy kémikus leszek. Rátonyiné, a szeretett földrajztanárnő mindenestre „érdekesnek” nevezte a választásomat, mert számára inkább humán beállítottságúnak tűntem. Hosszú távon neki lett igaza. Ezzel együtt jó választás volt az óbudai gimnázium, mert kivételes tanáraink voltak, például Ritoók Zsigmond tanított latint és a történelmet.

Jávorszky Béla Szilárd:

A kertészvonalat továbbvitte valaki a családban?

Eredics Gábor:

Józsi bátyám szeretett kertészkedni, jól is rajzol, de rossz évjáratban érettségizett, az ötvenes évek közepén a ferenceseknél végzetek előtt csak a műszaki pálya állt. A KISZ-beszélgetésen azonban mindig elcsúszott a felvételen. Végül aranyozó restaurátor lett, de azért ma is szeret kertészkedni és végzettsége is van róla, tudatosan döntött a kertészeti tanulmányok mellett, hogy ezt a tradíciót is továbbvigye valaki a családból.

Jávorszky Béla Szilárd:

A zeneiskolában milyen hangszeret választottál?

Eredics Gábor:

Mindhárom bátyám zongorázott, úgyhogy adódott, hogy én is. Schmidt Jánosné, Irénke néni – régi pomázi zenészcsalád sarja – tanított bennünket. Amikor kiderült, hogy mégsem kémikus leszek, hanem zenész, jöhetett a szolfézs. Addig nem erőltették. Ma sajnos ez fordítva van (előbb a szolfézs, aztán a hangszer), ami nem szerencsés, mert emiatt sokan kimaradnak a zeneiskolákból. A vizsgáinkon rendszeresen megjelent Komjáthy Aladárné, Manyi néni, a munkaközösség vezetője, aki emlékeim szerint szinte megszólalásig emlékeztetett Fischer Annie-ra. Manyi néni nagyszerű zongorapedagógus volt, a *Könnyű szonatinák* gyűjteményt például ő állította össze.

Hozzá fűződő gimnazista emlékem, amikor Bartók-versenyt rendeztek Cegléden. Ügyes zongoristának számítottam, és Manyi néni úgy gondolta, engem indít. Pedig akkoriban mindent szerettem játszani, csak Bachot és Bartókot nem. Nyilván azt gyakorolni kellett, több munkát igényelt. De kinézett nekem egy jó darabot, a *Szonatinát*, és maga tanította meg nekem. Emiatt bejártam hozzá Pestre, valahol a Visegrádi utca környékén lakott, és amikor egyszer korábban érkeztem, egy fiatal srác zongorázott virtuóz módon. Kérdeztem, milyen darab volt ez, mire Manyi néni legyintett, hogy „Weber *Rondo brillante*-je, de ez neked még nehéz mű. A fiúcska nevét megjegyezheted: Schiff Andrisnak hívják.” Szóval ilyen zongoratanártól tanulhattam.

Közben 1970-ben Pomázon létrejött egy fúvószenekar, amit Papp Tibor vezetett, aki oboista létére a szentendrei iskolában az összes fúvós hangszeret tanította. A repertoáron a népzenei feldolgozások mellett klasszikus zenei átiratok is szerepeltek. Tibor bácsi a hangszerelésknél mindig figyelembe vette a képességeinket. Mindig olyan szólamot adott, amit az adott gyerek kapaszkodva, de el tudott játszani. Kellett dolgozni, de a feladat nem volt lehetetlen, és hát a sikerélmény is megvolt. Tibor bácsi volt az, aki biztatott minket, Kálmánt, Borbély Misit és engem, hogy „ügyes, tehetséges gyerekek vagytok, zenészek kell lennetek.” Jó korban szólított meg. Úgyhogy átértékeltem a pályámra vonatkozó elképzelésemet, és érettségi után a konziba felvételiztem.

Jávorszky Béla Szilárd:

A Bartók Béla Zeneművészeti Szakiskolában viszont orgonaszakra jártál. Miért? A zongorára nem vettek fel?

Eredics Gábor:

Dehogy! Föl sem merült, hogy zongorára felvételizzek. Csak arról van szó, hogy akkor az orgona érdekelt. Apám révén a Szent Cecília kórusban az úgynevezett egyházzenei áhítatok alatt közelről nézhettem a hangszert, majd mint minden kezdő orgonista, én is a *d-moll toccata és fúgát*³ szerettem volna megtanulni. Megvettem a kottáját, a kántor segített a pedál- és ujjrend kialakításában, és odaengedett a hangszerhez. Máig emlékszem arra az élményre, ahogy először megszólalt az orgona a kezeim alatt. Így utólag úgy tűnik, a fúvós hangzás vonzott engem, de a zongorista előéletem miatt a klaviatúrát ismertem. Ahol pedig e kettő összetalálkozott, az az orgona.

Úgyhogy a budapesti Bartók Béla Zeneművészeti Szakiskolában orgona-zeneszerzés tanszakon folytattam. 1973 és 1977 között jártam oda, ahol olyan remek tanárok tanítottak, mint Virágh Endre, Sipos Éva, Lehotka Gábor, Kertész Lajos és Kocsár Miklós. Az akkori konzis rendszerben rengeteg növendékhangversenyt tartottak, egy félévben hármát-négyet, akár ötöt is. Szép, de munkás időszak volt ez, hisz a Virágh tanár úr által megkövetelt színvonal eléréséhez átlagban napi hét-nyolc órát kellett gyakorolni. Nem mellesleg Bach művészete – amitől korábban ódzkodtam – igen-igen közel került hozzám.

Jávorszky Béla Szilárd:

Hogyan jutunk el innen a népzenehez?

Eredics Gábor:

Már a konziba jártam, amikor a fúvószenekar egyik próbájára beállított Nyári Iván és a papája, hogy zenészeket kérjenek „kölcson” a nemzetiségi táncegyüttes zenekarába. Iván szerb identitású fiú volt, ügyesen harmonikázott, de mivel a fúvószenekarban nekem is ez volt a hangszerem, az első alkalommal nem mentem velük. Kálmán bátyám azonban elszegődött hozzájuk bőgősnek – igaz, hogy addig harsonázott, de neki minden hangszerre ráállt a keze. Aztán a következő próbára kiderült, hogy két harmonika is remekül elfér egymás mellett, úgyhogy onnantól velük játszottam. Végül is öten mentünk át a fúvószenekarból. Szépen megtanultuk a repertoár darabokat, a táncosok számára szükséges szerb, horvát, sváb, román, magyar és szlovák dallamokat.

Jávorszky Béla Szilárd:

Honnan? Kottából?

Eredics Gábor:

Nem, hallás után. Mint klasszikus zenén nevelkedett muzikusoknak roppant izgalmasnak tűnt, hogy nem kottából játszunk. Ez egyfelől szabadságot jelentett, másfelől meg kötöttséget is, hisz a zenét kanyaríthatom így is, úgy is, de amúgy már nem. Jó volt az is, hogy közvetlen zenei funkciót láthattunk el, hiszen táncoltak a zenénkre. Hallgattuk a rádióban a *Mezők, falvak éneke* című műsort, magnóra vettük, újra és újra visszajátszottuk. Próbáltunk hangszereket szerezni, emlékszem, az első tamburánkat az ecseri piacon vettük, gyenge zágrábi gyári darab volt. Meg az ismerőseinktől kértünk kölcsonbe brácsot, de hamar vissza kellett adnunk, mert családi ereklyének számított. A dallamok egyszerűek, de

³ Johann Sebastian Bach orgonadarabja mind a zeneszerző munkásságának, mind az orgonairodalomnak az egyik legismertebb műve.

tempósak voltak, jól meg lehetett pörgetni őket. Szép lassan pedig kiderült, hogy az, hogy ilyen jellegű zenét játszunk, nem is olyan furcsa számunkra, hisz a szép- és a dédszülők is biztos ilyenekre táncoltak.

Jávorszky Béla Szilárd:

Mikorról beszélhetünk arról, hogy létrejött a később Vujicsics Tihamér nevét felvevő együttes?

Eredics Gábor:

1974 húsvétját szoktuk születésnapként megnevezni – ez abban az évben április közepére esett –, ekkor már egyértelműen együtt játszottunk a pomázi nemzeti táncgyűttes zenekarában. Emlékszem, Józsi bátyámmal nylonzsákból készítettünk dudát, két síppal, az egyik dudánótára ráhúztunk egy általunk fabrikált locsolóverset, azzal jártuk sorba a lányokat. Szóval inentől számoljuk a kezdetet. Ekkoriban Kálmán bőgőzött, Borbély Misi klarinétozott és a később hangszerjavítóná vált Gallovits Attila – szintén klarinétos – tamburán próbálgatott játszani, Szendrődi Feri – aki korábban dzsesszgitározott – tamburázott, a fúvószenekarban tubázó Janka László hegedült, míg Nyári Iván és jómagam harmonikáztunk. Aztán Gallovits elmaradt, Janka Lacit Győri Károly váltotta fel, majd beszerveztük Brczán Miroszlávot, akiről tudtuk, hogy Szári Mihály növendékként ügyes zongorista. Szóval a zenekar korai, hétfős stabilizálódott felállása így nézett ki: Borbély, Brczán, Győri, Nyári, Szendrődi, Kálmán és én.

Jávorszky Béla Szilárd:

Ekkor még csak a táncgyűttest kísértétek?

Eredics Gábor:

Javarészt igen, de viszonylag hamar eljutottunk a saját zenekari számokig. A pomázi táncgyűttes műsoraiban akkoriban gyakori volt, hogy amíg a táncosok két rész között átöltöznek, addig a zenekar bement a színpadra, és húzta... az időt. Mindig kilógott a lóláb, hiszen ilyenkor a feladatunk az idő kitöltése volt. Ezt méltatlannak éreztünk, ezért arra gondoltunk, hogy ezeket a zenekari számokat jól megcsináljuk. Akkoriban már hallgattuk a belgrádi rádiót, ahol amúgy vegyes műsorok szóltak, de előfordult, hogy a sok művirág között remek eredeti dallamokra bukkantunk. Legalábbis úgy éreztük. Ez most népzene? Vagy valaki szerzeménye? Merthogy nálunk ennek nem volt szakirodalma, mint a magyarnak, ahol az iskolában megtanították nekünk, hogy melyik népdal új stílusú és melyik régi. Az *Akácós út* esetében, ugye, nem kell kinyomozni, hogy az népdal vagy nóta, mert azt mindenki tudja, hogy mi. Amikor először hallottam Csorba János bácsit a *Mezők, falvak énekében* székít énekelni, ösztönösen ráéreztem, hogy ez az igazi. Emlékszem, lóhalálában átbicikliztem Misihez a falu másik végébe, remélve, hogy felvette, mert neki volt hozzá magnója. Ahogy Bársony Mihály bácsi tekerőjátéka is így lett meg. A szerbeknél viszont állandóan észnél kellett lennünk. Mindesetre igyekeztünk rendesen megcsinálni ezeket a zenekari számokat, nem nagyon „berheltünk” bele a zenébe, csak használtuk az ízlésünket. És amikor a baranyai turné során a felsőszentmártoni fellépésen úgy tűnt, hogy a zenekarnak nagyobb sikere van, mint a táncosoknak, akkor rájöttünk, hogy jó úton járunk. És egyre inkább a sajátunknak éreztük a zenét.

Jávorszky Béla Szilárd:

Neked amúgy van bármennyi délszláv identitásod?

Eredics Gábor:

Az identitásom mindig is magyar volt. De amikor ezeket a gyökereket láttuk, akkor tiszteltük őket. Nem azért játszuk ezt a zenét, hogy megéljük a szerb identitásunkat, ugyanakkor örömmel felvállaljuk ezt a kötődést. Ráadásul annak a közönségnek, akiknek először játszottuk bálokon, ez fontos szolgálat volt. Nem kellett Tökölről vagy Baranyából zenekart hívniuk, hisz ott volt ez a fiatalokból álló helyi együttes. Amúgy ha a nemzetiségi táncegyüttesben szatmári anyag kellett, akkor azt kontrával kísértem, ha dél-alföldi, akkor tekerővel, a szlovák meg a sváb mehetett fúvósokkal, a szerbek és a horvátok pedig tamburával. Aztán rájöttünk, hogy ez így túl nagy falat, túl sok, nem lehet ennyi mindent jól csinálni, és akkor elkezdünk külön koncertezni a szerb-horvát anyaggal.

Jávorszky Béla Szilárd:

Könnyen befogadtak a helyi szerbek?

Eredics Gábor:

Könnyen. Egyedül politikai téren akadtak gondjaink, az akkori Magyarországi Délszlávok Demokratikus Szövetsége fenntartással fogatta az együttest, mert ők magyarnak tartottak bennünket. De a helyi közösség hamar befogadott, és az öregek elégedetten bólogattak, hogy „igen, ezek a fiúk szépen játszzák ezeket a régi dallamokat”.

Jávorszky Béla Szilárd:

Hangszeres népzeneát játszottatok? Nem énekeltek?

Eredics Gábor:

Annyira nem. A koreográfiák zenéjét megtanultuk, de persze ha kellett, élvezettel énekeltek a nótákat is.

Jávorszky Béla Szilárd:

Melyikötök énekeltek?

Eredics Gábor:

Mindannyian. Eleinte megtanultuk őket fonetikusán. Persze tudtuk, miről szólnak, úgyhogy sok szó közben megragadt. Amikor a szerb közösségben mulattak, a zenészt nem kezelték külön, hozzánk is szerbül szóltak. Eleinte még visszakérdeztünk, de a sokadik alkalomnál már értettük. Egy idő után pedig már mondani is tudtuk. Ahogy ez abban a közegben természetes.

Jávorszky Béla Szilárd:

Nem okozott feszültséget a táncegyüttessel, hogy egy idő után a zenekari számok nagyobb tapsot kaptak, mint maga a tánc?

Eredics Gábor:

Dehogynem. Úgyhogy hamarosan önállósultunk, külön fellépéseket vállaltunk. Akkoriban már voltak táncházak Budapesten Nyikos István vezetett egyet a Közgazdasági Egyetemen, ahol a Mákvirág húzta a széki zenét. Hogy mással is találkozzanak az érdeklődők, Pisti meghívott bennünket – még a táncegyüttessel együtt –, hogy mutassunk

nekik Pest környéki szerb táncokat. A szünetben pedig eljátszottuk a saját műsorunkat. Nagy sikert arattunk, úgyhogy Pisti mondta, ha van kedvünk, menjünk a jövő héten is. Volt kedvünk, így mentünk. De mivel a táncegyüttessel a konfliktus addigra már túlon túl kiéleződött, a későbbi alkalomakkor már csak mi magunk, illetve a velünk és a tánc házzal szimpatizáló táncosok egy része ment. Aztán lett belőle egy tízéves kapcsolat.

Jávorszky Béla Szilárd:

Az első szerb tánc házakon milyen néven léptetek fel?

Eredics Gábor:

Ha jól emlékszem, Pomázi Ifjúsági Nemzetiségi Zenekarnak hívtak bennünket. Eleinte a Kinizsi utcai kollégiumban, majd a főépület aulájában játszottunk, utóbbinál már annyira sokan összegyűltek, hogy a kolo két körben ment. A zenekarok meg állandóan váltakoztak mellettünk. A Kinizsiben még a Mákvirág játszott, aztán a Vízöntő, a Jánosi, a Viola, majd a Muzsikás. Emellett jártuk az építőtáborokat is – elsősorban Kecskemét és Székesfehérvár környékén –, ahol vacsora után folyt a mulatság: Nyikos Pisti megtanulta a szerb táncokat, mi meg játszottuk a hozzávaló zenét.

Jávorszky Béla Szilárd:

Későbbi névadókkal, Vujicsics Tihamérral találkoztatok személyesen?

Eredics Gábor:

Sajnos csak néhány alkalommal. Utoljára a budakalászi szerb búcsúban voltunk együtt, ahol – mert minket akkor a duda érdekelt – mindenféle hangszereken, hegedűn, harmonikán, furulyán mutatott dudautánzást. Ezt követően repült el Damaszkuszba, hogy a Rákóczi-induló motívumait kutassa. A repülőgépe azonban nem sokkal az érkezés előtt a tengerbe zuhant, később tudtuk meg, hogy valószínűleg lelőtték. Úgyhogy sajnos még azelőtt véget ért ez az együttműködés, hogy szárba szökkenhetett volna. A temetésen, ahol rengetegen voltak, Vargyas Lajos mondta a búcsúztatót.

Jávorszky Béla Szilárd:

Említetted, hogy akkoriban a dudazene érdekelt. Miért éppen az?

Eredics Gábor:

Abban az időben a Népművelési Intézetben meg lehetett vásárolni Sárosi Bálintnak a népi hangszerekről szóló könyvét (stencilezve), és abban volt egy mondat, ami valahogy így szólt: „a magyar néphagyományból gyakorlatilag kiveszettek tekinthető a duda, néhány kiöregedett dudástól eltekintve”. Ez szíven ütött. Ha mi nem állunk neki, akkor ez a tudás elvész örökre? Szóval érdekelni kezdett a dudazene, ezért is kértem azt Tihamértól, hogy mutassa meg, milyen az. Akkoriban amúgy is foglalkoztattak a különböző hangzások. Kalandozásaink során eljutottunk Székre is, ahol Ádám Istvántól kásadarálóért cserébe szereztünk kontrát. Megfogott bennünket Bársony Mihály bácsi tekerőjátéka is, akinek csodáltuk a saját készítésű hangszerét. De az is megesett, hogy vettünk egy szitárt, mert valaki bevitt egyet a Kozmosz Ipari Szövetkezet hangszerboltjába. Aztán persze beláttuk, hogy mégsem lehet mindent egyszerre csinálni. Egyre inkább egyértelművé vált, hogy Pomázon nekünk nem székít kell játszanunk, hiszen itt van egy élő szerb hagyomány.

Jávorszky Béla Szilárd:

Az ország az 1977-es Ki mit tud?-on csodálkozhatott rátok. Oda miként jutottatok el?

Eredics Gábor:

Egy szentendrei népművelő, Kendeffy Judit szolt nekünk, hogy van ez a lehetőség. Akkor már Szentendrén próbáltunk, mert a pomázi művelődési házban a tanácselnök, vagy talán a párttitkár egyszer elzáratta a hangszereinket, így akarta érne, hogy május elsején ne a közgázos táncházásokkal lépünk fel, hanem a helyi majálison. Ezt mi eléggé zokon vettük, és mivel Szentendrén akkoriban nyílt meg a nagy művelődési ház a PMKK Pest megyei Művelődési Központ és Könyvtár, megkérdeztük, hogy próbálhatnánk-e ott. Próbálhattunk. (Amúgy sokszor gyakoroltunk odahaza is, főként Misiéknél Pomázon, Feriéknél Budakalászon, illetve később Kálmánéknál a Rómain, a Pók utcában, majd Szentendrén.) Szóval Kendeffy Judit jelezte, hogy lesz külön népzenei kategória, úgyhogy nem kell a bűvészekkel, a hastáncosokkal és az artistákkal együtt versenyeznünk (amit nagyon nem akartunk), úgyhogy beneveztünk. Az első fordulót a szentendrei pinceklubban tartották, ahol továbbjutottunk. Aztán a következő fordulókön is. Közben felmerült, hogy mégiscsak jó lenne egy normális zenekari név, úgyhogy 1976 őszén – több mint egy évvel Tihamér halála után – úgy döntöttünk, folytatván népzenei tevékenységét, felvesszük a nevét. Így legalább magyarázni sem kell, hogy milyen zenét játszunk.

Jávorszky Béla Szilárd:

A család simán hozzájárult?

Eredics Gábor:

Az özvegyétől, Rózsától és a testvérétől, Sztojától⁴ egyaránt megkérdeztük, és mindketten boldogan járultak hozzá. Úgyhogy 1976 őszén a szombathelyi tanítóképző klubjában játszottunk először Vujicsics néven. Kálmán épp katona volt, úgyhogy Barnás Andris bőgözött, aki most kolléga a Vujicsics zeneiskolában. Nehéz időszakunk volt ez amúgy, hisz olyan is előfordult, hogy egyszerre hárman voltunk katonák a zenekarból. Ha a jó oldalát nézzük, ami utólag valahogy könnyebb, mindez segítette a sokoldalúságunkat, hiszen gyakran kényszerültünk arra, hogy egymást helyettesítsük.

Jávorszky Béla Szilárd:

Mit szóltak a konziban a klasszikus zenei tanáraitok a Ki mit tud?-os szereplésekhez?

Eredics Gábor:

Hát volt nagy lebukás! Pénteken léptem fel a tévében az elődöntőben, másnap pedig a tanítványait keményen fogó Virágh tanár úr óráján kellett megjelennem. Tartottam tőle, miként fogad, de csak annyit jegyzett meg, hogy „láttalak tegnapi tévében, jók voltatok!” Az akkor főiskolás Győri Karcsit viszont letolta a hegedűtanára, mondván, ezzel a zenével tönkreteszi a kezét. A középdöntőben aztán a szegedi Opera Színpaddal kerültünk össze – addigra valahogy mégiscsak megszűnt a népzenei kategória –, és a zsűri szerint a maga műfajában a Vujicsics volt a meggyőzőbb. Már amikor erre készültünk, felmerült, hogy „na de mi lesz, ha továbbjutunk?”. A középdöntő és a döntő között ugyanis egyetlen hét állt rendelkezésre, hogy begyakoroljunk valami újat, és mikor erre ráeszméltunk, azonnal belekezdünk a *Kalino oro* kidolgozásába. Ezt a számot azóta is gyakran előadjuk, persze

⁴ Vujicsics Sztoján (1933–2002) magyarországi szerb író, költő, Vujicsics Tihamér testvére.

régóta más hangszerelésben. A döntőben aztán Csider István citerással kerültünk össze, és bár a *Kalino oro* még egyáltalán nem volt beérve, olyan hatásosra sikerült, hogy a kategóriánkban győztesként zártuk a versenyt.

Jávorszky Béla Szilárd:

A tévéfellépéseken miért nem játszott veletek Brczán?

Eredics Gábor:

Miroszláv épp a Ki mit tud?-os menetelés közben lett zenekari tag, ezért úgy döntött, hogy ezt a versengést ő teljes egészében kihagyja. Úgyhogy a döntőben két harmonika, klarinét, bőgő, tambura, hegedű felállásban szerepeltünk.

Jávorszky Béla Szilárd:

Mivel járt a győzelem?

Eredics Gábor:

Egy, a többi győztesrel közös Varsó-Leningrád-Helsinki jutalomúttal. Emellett a Ki mit tud?-os győzelmünknek köszönhető, hogy Kazai Katival és a Viktória együttesrel közösen kiküldtek bennünket a türkménisztáni ashabádi zenei fesztiválra. Idehaza pedig rettenetesen megugrott az ismertségünk.

Jávorszky Béla Szilárd:

Pedig összesen háromszor szerepeltetek a tévében...

Eredics Gábor:

Ma, amikor annyiféle tévécsatorna van, már valóban nehezen elképzelhető, de akkor szinte mindenki a Ki mit tud?-ot nézte. Egy külvárosi hentesboltba nem lehetett úgy bemenni párizsit kérni, hogy ne gratuláltak volna. Nagyon felfokozott állapot ez, mindenki mosolyog rád és mindenki nagyon kedves, de a hirtelen jött népszerűséget persze nem volt könnyű feldolgozni. Közülünk Nyári Ivánnak ez nem is nagyon sikerült, egy idő után már a próbákra is hézagosan járt, úgyhogy végül meg kellett válnunk tőle.

Jávorszky Béla Szilárd:

Az énekesnők mikor jelentek meg a zenekar mellett?

Eredics Gábor:

Hamar világossá vált számunkra, hogy az énekhangunk nem fog gyakorta megszólalni a koncerteken. A délszláv hagyományokban viszont gyönyörűek a többszólamú énekek, úgyhogy elindult a keresés, főként a táncosok környékén. Így találtunk rá a Baranya Táncegyüttes két tagjára, Gyenis Katalinra (első feleségemre) és Radics Ljubícára (ő Borbély Misi felesége lett). Kipróbáltuk Horváthy Lenkét is, aki nagyszerű énekes volt, de a hangja nem passzolt a többiekhez. (Ő ma Mohácson a Schneider Lajos Népdaléneklési és Népzenei Tehetségkutató Versenyt viszi, és nagyon jóban vagyunk.) Majd nem sokkal később egy szerb bálon egy szépséges, erőteljes hangra kaptuk fel a fejüket, így fedeztük fel magunknak Greges Maricát, akinek csatlakozásával jött létre – a hattagú Vujicsics mellett – a háromszólamú női énekkar.

Jávorszky Béla Szilárd:
És Sebestyén Márta?

Eredics Gábor:

Őt egyszerűen kölcsönkértük Sebőtől. Emlékszem, Lendván játszottunk, még katona voltam, tehát 1977 vagy 1978 lehetett, és a rádióban élőben közvetítették a Sebő együttes bukaresti koncertjét, ahol Márta egy román népdalt is elénekelt. Mi meg a Népművelődési Intézet buszában zötykölődve szájítva hallgattuk, hogy mennyire jól csinálja. Ha románul megy neki, akkor a horvát vagy szerb anyagokat is hamar megtanulja, gondoltuk. Úgyhogy Mártival lett teljes az a nagy négyes, amelyik aztán az 1981-es első nagylemezünkön olyan szépen énekelt. Ráadásul Mártival később családi kapcsolatba is kerültem, hisz ő lett a legidősebb lányom, Eszter keresztanyja.

Jávorszky Béla Szilárd:

A hetvenes évek második felében külföldre mennyire jutottatok el?

Eredics Gábor:

Nem nagyon. Elvben az Interkoncert vihetett volna, de őket nem érdekeltük, mert nem magyar zenét játszottunk – legalábbis ezt hallottuk vissza másoktól. Ez nekünk érthetően nagyon nem tetszett, úgyhogy 1980. december 21-én Szentendrén szerveztünk egy koncertet, ahová meghívtuk az Interkoncert összes menedzserét, és ahol bemutattunk nekik néhány jugoszláviai horvát és szerb anyagot, majd eljátszottuk a tényleges repertoárunkat. Mondván, ha valaki ez utóbbira vágyik, akkor azt se Zágrábból, se Belgrádból nem tudja beszerezni, csakis Budapestről, illetve Szentendréről. A koncert után elbeszélgettünk a menedzserekkel, és ezzel az Interkoncertnél megtört a jég. Amihez persze még az is kellett, hogy megismerkedjünk Michel Montanaroval,⁵ aki szervezett nekünk egy provence-i utat. Ez volt az első külföldi turnénk, egy kölcsön Trabanttal vágtunk neki, és ahhoz kapcsolódva rögtön Valenciába és Brüsszelbe is eljutottunk.

Jávorszky Béla Szilárd:

Ekkor még Pécssett tanultál?

Eredics Gábor:

Voltaképpen igen, de mivel időközben megnősültem és jöttek a gyerekek, egy idő után az ének-népművelés szakon átmentem a nappaliról a levelező tagozatra. Közben bejártam a rádió pécsi stúdiójába, ahol a nemzetiségi műsor szerkesztője, Filakovics Brankó megengedte, hogy az archívumban kutakodjak. Fantasztikus zenékre bukkantam. Brankóval amúgy még a hetvenes évek közepén ismerkedtem meg, amikor a pomázi táncegyüttessel Baranyában turnéztunk. Hagytunk nála egy magnószalagot, hogy vegyen rá mindenféle zenéket, amit a délszláv szövetségen keresztül fel is küldött Budapestre, de a szalag elkavarodott, és csak nagyon soká jutott el hozzánk. De megjött. Emlékszem, a pomázi művelődési ház igazgatójának a szobájában hallgattuk meg először, és ájuldoztunk, hogy mennyire fantasztikus zenék. Többek között ezeket a dallamokat hangszereltük át és mutattuk meg az Interkoncert szervezőinek azon a bizonyos 1980-as szentendrei koncerten.

⁵ A provanszáli származású, francia anyanyelvű multiinstrumentalista Michel (Miqueu) Montanaro a nyolcvanas évek óta rendszeresen játszik Magyarországon. Pályájának egyik csúcsa a *Vents d'Est (Keleti Szél)* című színpadi produkció, melyben a dél-európai és az észak-afrikai népek folkzenéjét ötvözi a közép-európai népek folkzenéjével.

Jávorszky Béla Szilárd:

1978-ban – erőteljes lobbitevékenységnek köszönhetően – a Hungaroton öt népzenei LP-t (Muzsikás, Vízöntő, Budai Ilona, Táncház I., Táncház II.) jelentetett meg. Mint Ki mit tud?-győztes zenekar nektek nem dukált volna egy saját nagylemez?

Eredics Gábor:

Amikor kijött ez az öt LP, bementem Zelnikhez⁶ a Népművelési Intézetbe, de ő azt mondta, hogy egy újabb lemezre most nincs lehetőség. Tudomásul vettük.

Jávorszky Béla Szilárd:

Megint az volt a probléma, hogy nem magyar népzenei játszótok?

Eredics Gábor:

Szerintem nem. Akkor csak arra az öt nagylemezre volt pénz, többre nem. Ilyen egyszerű. Pedig anyagunk volt bőven. A Ki mit tud?-nak köszönhetően rengeteget koncerteztünk, ráadásul az Országos Filharmóniától is megkaptuk a működési engedélyt, így olyan fellépési lehetőségekhez jutottunk, amelyek lehetővé tették, hogy a szélesebb közönség is megismerje a zenénket. Például ekkor hívott Timár⁷ a Zeneakadémiára, hogy a Bartók együttes műsorában szerepeljünk. Ez az az időszak, amikor Nyári Iván már csak elvétve járt próbára, és érezve a filharmóniai munka felelősségét meg kellett válnunk tőle.

Jávorszky Béla Szilárd:

Nem is adtatok be anyagot a Hungarotonhoz?

Eredics Gábor:

Nem, vártunk türelmesen. Aztán amikor 1980 környékén a Keszthelyi Georgikon fesztiválon játszottunk egy öltözőbe kerültünk „Rímhányó” Romhányi Józsi bácsival,⁸ felderült az acra. „Ó, maguk a Vujicsics együttes? Benne vagyok a sanzonbizottságban, onnan tudom, hogy magukat nagyon keresik egy lemeztervvel. Menjenek be mielőbb a Hungarotonhoz!” Nem nagyon hittem neki, hisz a Hungaroton akkoriban ugyanabban a Vörösmarty téri irodaépületben volt, csak egy emelettel feljebb, mint az Országos Filharmónia, ahol viszont minden adatunk le volt adva. Ha nagyon akartak, megtalálhattak volna. De azért csak bementem hozzájuk. És kiderült, hogy tényleg nagyon keresnek. Úgyhogy egy hét múlva bevittem nekik egy lemeztervet.

⁶ Zelnik József (1949) etnográfus, a Fialat Népművészek Stúdiójának egykori vezetője, aki később a Népművelési Intézetben dolgozott és 1978-ban jórészt az ő lobbitevékenységének köszönhetően jelent meg az a bizonyos öt népzenei nagylemez.

⁷ Timár Sándor (1930) koreográfus, táncpedagógus, a Bartók Béla Táncegyüttes vezetője, a táncházmozgalom emblemikus alakja.

⁸ Romhányi József (1921–1983) író, költő, műfordító.

Jávorszky Béla Szilárd:
Kivel tárgyaltál náluk?

Eredics Gábor:

Először Beck László⁹ fogadott, később Nádori Péterrel¹⁰ dolgoztam, akivel aztán jó szakmai kapcsolatom alakult ki. A lemezfelvétel – melynek zenei rendezője Hézsér Zoltán, a hangmérnöke Kovács György volt – remekül sikerült a MAFILM Lumumba (ma Róna) utcai kiváló akusztikájú zenetermében. Aztán Nádorinak elmeséltem, hogy milyen borítóról álmodunk, megmutattam neki a tervet, amit egy fotós és grafikus gyerekkori barátunk készített, ő pedig elfogadta. Így lett az első nagylemezünk kihajtható borítójú, hozzá kísérőfüzettel. Sokan kérdezték akkoriban, hogy milyen kapcsolatok révén sikerült ezt elérnünk, pedig tényleg csak annyi történt, hogy Nádorinak megtetszett a terv. Ráadásul a jobb minőség érdekében elintézte, hogy Bécsben nyomtassák ki. Az album végül megkapta „Az év hanglemeze 1981” díjat, amit a Zeneakadémián vehettünk át.

Jávorszky Béla Szilárd:
Ekkor már dolgoztál a Népművelődési Intézetben?

Eredics Gábor:

Úgy emlékszem, igen. Amikor a főiskolán átmentem nappaliról levelezőre, a kmk-t¹¹ kivédendő szükségem volt állásra. Szendrődi Feri anyukája, Viola néni a szentendrei tanács oktatási osztályán dolgozott, ő szerzett nekem munkát a Pomázon frissiben létrejött társadalmi rendezvényszervező irodában. Kálmán bátyám ekkor nemes egyszerűséggel csak vörös papnak hívott, merthogy ez az intézmény intézte az esküvőket, a névadókat és a temetéseket. Másfél évet tölthettem ott, amikor a Népművelési Intézetben a táncosztályt vezető Héra Éva hallotta az egyik előadásomat a pécsi kolotáborban, és odahívott félállásba. Nagyon szép időszak volt ez, Vitányi Iván¹² főigazgatónak köszönhetően szabadon lehetett dolgozni, még Aczél György¹³ karja sem ért el hozzánk. A sors fintora amúgy, hogy abban a szobában dolgoztam, ahol korábban már jártam: a Népművelési Intézetben Lénárd Lexi bácsi¹⁴ volt a fűvószei referens, és annak idején ő hívta el a mi pomázi fűvószenekarunkat egy celldömölki konferenciára. Különlegességünket az adta, hogy a hetvenfős bányászfűvósokkal szemben mi tizenöt fős kamarazenét játszottunk.

⁹ Beck László, az MVH művészeti vezetője.

¹⁰ Nádori Péter volt 1980 és 1990 között a Hungaroton klasszikus és népzenei szerkesztőségének főszerkesztője

¹¹ A „közveszélyes munkakerülés” rövidítése. Mivel a Magyar Népköztársaságban a teljes körű foglalkoztatás volt a cél, amit az államnak kötelezően meg kellett valósítania, ezért a munkanélküliség törvényileg büntetendő állapot volt, egészen 1989-ig.

¹² Vitányi Iván (1925) szociológus, esztéta, politikus, országgyűlési képviselő. 1972 és 1992 között a Népművelési Intézet (később Művelődéskutató Intézet, Országos Közművelődési Központ) igazgatója.

¹³ Aczél György (1917–1991) kommunista politikus, a Kádár-korszakban a kulturális élet egyik legfőbb ideológusa, irányítója.

¹⁴ Lénárd Elek karnagy

Jávorszky Béla Szilárd:

Mi volt az intézetben a feladatod?

Eredics Gábor:

Mindig más. Azzal kezdődött, hogy Simai Zsuzsa bevont a zsűrizésbe, bedobott a mélyvízbe, nagy tekintélyek közé kellett beülnöm és helyt állnom. Megtiszteltetés volt Pesovár Ernő, Petrovics Emil, Vargyas Lajos vagy Vásárhelyi László után megszólalnom. Sokat tanultam tőlük, hogy miként lehet zsűritagként pozitívan bírálni, úgy megfogalmazni a kritikádat egy produkcióról, hogy az ne bántó legyen, hanem inspiráló. Aztán viszonylag hamar előrukkoltam a *Népzenei füzetek* sorozat tervével, amelyben eléggé összedolgoztam Vavrincez Andrással, de amelynek én voltam a gazdája, sorozatszerkesztője. Ebben a végül huszonnégy részes sorozatban kísérleti népihangszer-iskolák, példatárak és elméleti munkák is megjelentek. Aztán úgy alakult, hogy hozzám került a Táncháztalálkozó-lemezsorozat, amit rendbe kellett tenni, mert nem volt teljesen felhőtlen a Népművelési Intézet és a Hungaroton kapcsolata. Ebben kapóra jött, hogy az első Vujicsics-album kapcsán jó viszonyt ápoltam Nádori Péterrel. Kitaláltunk egy jól működő pályázati lebonyolítási rendszert, ahol a folytonosan változó zsűriben egyrészt rádiósokat (Máder László, Dévai János, Alföldy-Boruss István), másrészt népzene kutatókat (Sárosi Bálint, Paksa Katalin, Olsvai Imre, Halmos István), harmadrészt fiatal muzikusokat vontunk be. Amúgy a Nádorival való jó viszonyom egyik következménye Sebestyén Márta 1987-es szólólemeze is.

Jávorszky Béla Szilárd:

A Kalyi Jag első nagylemezén zenei rendezőként vettél részt. Ez is ennek a hungarotonos kapcsolatnak az eredménye?

Eredics Gábor:

Igen. Mikor a zenekar vezetői megkeresték a Hungarotont, Péter nálam érdeklődött, én meg azt javasoltam, hogy legyen egy tudományos és egy zenei segítője a produkciónak. Kovalcsik Katit és Halmos Bélát javasoltam, Béla viszont nem vállalta, így rám maradt a feladat. Jól sikerült, úgyhogy a későbbi lemezeikre is engem kértek fel. A Los Andinos albumainak szintén a kezdetek óta én vagyok a zenei rendezője, ahogy a Zengő együttesel vagy Kobzos Kiss Tamással is dolgoztam. Szép feladatok voltak ezek, szerettem őket.

Jávorszky Béla Szilárd:

A táncházmozgalomban elég sokáig egyedül képviseltétek a délszláv hagyományokat, nem?

Eredics Gábor:

Nem teljesen. A tököli Kolo együttes már szintén tartott táncházasokat a hetvenes években – míg mi Nyikossal, ők Kricskóval¹⁵ dolgoztak, aki eszméletlen hangulatot tudott teremteni. A Baranya táncegyüttes zenekara is tartott rendszeres táncházasokat Pécssett Vidákovics Tónival. Aztán a nyolcvanas évek elejétől ott volt a Németh Gyuri vezette Falkafolk és a szintén pécsi Vizin zenekar.

¹⁵ Kricskovics Antal (1929–2017) táncművész, koreográfus.

Jávorszky Béla Szilárd:

1983-ban és 1984-ben kétszer fél éven át egy elegáns kuwaiti szállodában napi szinten zenéltetek. Sokan azt várták, hogy ennyi tömény együttlét a zenekar végét jelenti. Miként bírtátok egymást?

Eredics Gábor:

Ami Sebőéknek Japán,¹⁶ az nekünk Kuwait. Úgy kerültünk a képbe, hogy Szendrői Feri papája építési vállalkozó volt, és épp Budakalászon építkezett Alföldy Tádé kuwaiti magyar konzul. Feri anyukájának, Viola néninek eszébe jutott, hogy a frissen megjelent albumunk egy példányát ajándékozzuk Tádénak. Az ottani Sheratonban magyar zenészek szoktak vendéglátózni, úgyhogy Alföldy továbbította azt a kuwaiti Sheraton osztrák művészeti menedzserének. Majd egyszer csak szóltak az Interkoncerttől, hogy érkezett hozzájuk egy hosszabb időszakra vonatkozó felkérés. Nem akartunk ilyen hosszú időre elmenni, jól felszámoltuk az árat, de így is elfogadták. Úgyhogy kiutaztunk egy fél évre, odakint pedig leszerződöttünk egy újabb fél évre (a két út között hat hónapot idehaza töltöttünk).

Jávorszky Béla Szilárd:

Heti öt alkalommal kellett játszanotok?

Eredics Gábor:

Nem, heti hétszer. Azaz minden egyes nap. A várost amúgy sem lehetett elhagyni. Valamiért négyhónapos vízumot kaptunk, úgyhogy annak lejárta előtt a Sheraton busz kivitt bennünket egy délutánra Irakba. Legalább picit lazíthattunk. Akkoriban teljes szesztilalom volt Kuwaitban (állítólag korábban a Sheratonban útlevelre még árultak whiskeyt és sört), úgyhogy az iraki határt átlépve részlegesen bepótoltuk mindazt, ami kimaradt. Meglehetősen vidám hangulatban utaztunk visszafelé. Este héttől viszont már ismét zenélnünk kellett.

Jávorszky Béla Szilárd:

Hogyan nézett ki ez a gyakorlatban?

Eredics Gábor:

Másfél órás blokkokat nyomtunk, főleg tamburás és harmonikás szettek, meg kicsi makedónt is, ami arabosnak hangzott, tehát szerették. A királyi udvarnál dolgozó egyik örmény belsőépítész szerette a hegedű hangját, úgyhogy amikor tudomást szerzett rólunk, hozta magával a magas rangú vendégeket. Többször odaszólítottak bennünket az asztalhoz. Ami arrafelé azért más jelent, mint idehaza. Magyarországon nincs különösebb presztízse a vendéglátós zenélésnek, ott viszont mi voltunk az európai művész urak. Privilégiókat kaptunk, például az alkalmazottak közül egyedülként használhattuk a vendégek számára fenntartott úszómedencét, illetve együtt ehettünk a felsőbb vezetőkkel. Szóval, amikor a kuwaiti Sheraton szállóban odaintettek minket az asztalhoz és kértek egy dalt, az igazi megtiszteltetésnek számított.

¹⁶ 1973 nyarától Sebő Ferenc és Halmos Béla fél éven át egy tokiói magyar intézetben bárzenélt.

Jávorszky Béla Szilárd:

A megszokott repertoárt játszottátok?

Eredics Gábor:

Alapvetően igen. Annyi engedményt tettünk, hogy megtanultuk az ott is népszerű *Zorbát*, két arab nótát, valamint alkalmanként tamburazenekari hangszerelésben előadtuk a *Strangers in the Night*-ot.¹⁷ Előttünk egy cigányzenekar játszott a szállodában, ők bizonyára a tradicionális asztali zenélést művelték, de mi nem szoktattuk rá erre a vendégeket. Az elegáns Vadászteremben játszottunk, elég messze a vacsorázó emberektől, inkább a vendéglátózás halkabb, háttérbe húzódó változatát képviseltük.

Jávorszky Béla Szilárd:

A jugoszláv követség mit szólt hozzátok?

Eredics Gábor:

Örültek, hogy vagyunk. Miután felfedeztek a Sheratonban, meghívtak muzsikálni is bennünket egyik összejeövetelükre. Egyébként pedig mi, mivel állandóan kézben voltak a hangszerek, a kétszer fél év alatt eléggé összecsiszolódtunk. Úgyhogy hazatérésünk után felvettük azt a rendkívül virtuóz második albumunkat, amit a brit Hannibal Records (később Ryko Disc) is átvett. A kuwaiti kaland nekem abban is sokat segített, hogy az út előtt szerzett komoly ujj sérülésem után a népi hangszereken vissza tudtam hozni a korábbi technikai szintet.

Jávorszky Béla Szilárd:

Mégis mi történt?

Eredics Gábor:

1982-ben egy székelyföldi családi kirándulás alkalmával az egyik ujjbegyemre rácsapódott a kocsiajtó és lekapta azt. Arrafelé ezt általában csonkítással szokták kezelni, a székelyudvarhelyi magyar orvos azonban – érzéstelenítés nélkül, mert ez nem állt rendelkezésre – visszavarrta. Éjszaka léptük át a határt, Szegeden azt tanácsolták, menjünk inkább Budapestre, ahol a Május 1. úti (ma Hermina út) rendelőben kiderült, hogy a visszavarrt ujjbegyem nem kapta el a vérkeringést. Úgyhogy a Szövetség utcai plasztikai sebészetben az elhalt ujjbegyem eltávolították, majd speciális műtéti eljárással érző újbegyem alakítottak ki, és máshonnan vett bőrrel befedték a sebet. Emiatt viszont ez az ujjam roppant érzékeny lett, úgyhogy Kuwaitban mindenféle lehetetlen fogásokat, ujjrendeket találtam ki, csak hogy tehermentesítsem. Eleinte a harmonikánál és a basszprímtamburánál is kihagytam a rossz ujjam, de aztán folyamatos tornáztatással szép lassan visszazoktattam a basszusgombok, illetve a húr érintéséhez. Ebben sokat segített, hogy fél éven át minden este játszanom kellett, amit egyfajta edzőtábornak fogtam fel. Úgyhogy mire visszatértünk Kuwaitból, sikerült a sérülés előtti technikai szintre visszajutnom. Ugyanez a tréning orgonán és zongorán sajnos elmaradt. A klasszikus zenében annyira a perfekcionizmusra neveltek bennünket, hogy a kilencven százalékos szintet is vállalhatatlannak minősítettem. Ma zongorán tudok annyit játszani, amennyi az oktatáshoz kell, de a régi színvonal visszahozásához egy meglehetősen hosszú és nyugalmas nyugdijas időszak kellene.

¹⁷ Bert Kaempfert, Charles Singleton és Eddie Snyder 1966-os szerzeményét Frank Sinatra tette világhírűvé.

Jávorszky Béla Szilárd:

Miért akartatok amúgy másodszorra is visszamenni Kuwaitba?

Eredics Gábor:

Túl azon, hogy anyagilag roppant előnyös ajánlatot kaptunk, úgy éreztük, zenekari szempontból szintén tudjuk kezelni a helyzetet. Más kérdés, hogy a második út végén úgy vágtuk a centit, akár a katonaságnál. Erre az útra Borbély Misi nem tudott velünk jönni, mert épp akkor hívták be katonának, úgyhogy őt Nikola Parov helyettesítette. Mindez nyilván kihatott a repertoárra, amelyben így több lett a balkáni anyag. (Ugyanebben az időszakban szintén Kuwaitban játszott a Charlie vezette Pannonia Express – ők nemzetközi standardekert adtak elő Zalatnay Cinivel.) Mikor 1985 januárjában hazajöttünk, minden megváltozott körülöttünk. Egyrészt a kuwaiti húszt főből egy Jeunesses Musicales International turné keretében a fagyos és havas Európába csöppentünk – sokszor olyan hideg kápolnában játszottunk, hogy a szentelt víz is befagyott –, másrészt miután fél éven át ki sem mozdultunk a helyünkről, ekkor minden nap máshol koncerteztünk. A nyolcvanas évek közepén nagyjából hasonlóan intenzív korszakot éltünk meg, mint jelenleg a Söndörgő. Annak ellenére, hogy évekkorábban egy interfórumos jelenésünk nem jött össze.

Jávorszky Béla Szilárd:

Kifejtenéd ezt bővebben?

Eredics Gábor:

Meghívtak bennünket 1981-es Interfórum nemzetközi zenei fesztiválra, amelyet öt nyelven vezetett Antal Imre, és a legtöbb európai televízió élőben közvetítette. Nagyon készültünk rá, rengeteget gyakoroltunk, az énekeseknek teljesen új ruhatárat vettünk. De közben az akkor az MTV-ben szerkesztőként dolgozó Tökorrú¹⁸ elintézte (talán Panyiga¹⁹ is érintett volt), hogy az újvidéki tévével közösen készüljön rólunk egy portréfilm. Celluloidra, az első nagylemezünk hanganyagával, hatalmas statisztériával. Úgyhogy az Interfórumra onnan utaztunk fel, de közben lerobbant az autó. És mire befutottunk, a fontosabb nemzetközi menedzserek már szétszéledtek. Felmerült, hogy másnap játszanánk nekik, de nekünk – kemény belső viták után – sietni kellett vissza Újvidékre. Ahol közben – nem tudtunk róla – szabadnapot adtak a stábnak. Na, ekkor majdnem megzuhant a zenekar. A sors fintora, hogy ebből a filmből aztán soha egyetlen kockát sem láttunk.

Jávorszky Béla Szilárd:

Jut eszembe: közben megjártátok Ausztráliát is, nem?

Eredics Gábor:

Valamikor 1983 őszén az Interkoncert egyik szervezője, Vakulya Sándor kérte, ha ráérünk, hozzunk össze egy próbát, mert jönne egy ausztrál szervező meghallgatni bennünket. Összehoztuk a Vujicsics zeneiskolában. Tényleg jött a szervező, rezzentelen arccal végigülte a bemutatót, majd szó nélkül távozott. Aztán egy hét múlva várt az üzenet, hogy mehetünk. Nem egyből, hanem csak 1985 tavaszán, de Vakulya megnyugtatott, hogy ők ennyire előre dolgoznak. Így is történt. Ezen a másfél hónapos turnén a nyugati partvidék kivételével az egész országot bejártuk, ráadásul főként klasszikus zenét kedvelő közönségnek játszottunk. A legtöbb alkalommal egy félidőnyi magyar anyagot is. Ilyenkor Karcsi hegedült, a gyimesi zenében Kálmán ütőgardonozott (amit aztán otthagytunk a

¹⁸ Szijjártó Csaba népzeneész, aki később diplomáciai pályára lépett

¹⁹ Vas János Panyiga (1953) népzeneész, néprajzkutató, az Orfeo zenekar és a Vízöntő egykori vezetője.

sydney-i magyar zenekarnak), de mentek a dél-alföldi zenék is, tekerő klarinét duóval. Ez utóbbi akkoriban idehaza még újdonságnak számított. Az ausztrál programba belefért, hogy az ottani Magyar Házban is fellépünk. Miközben a szerb húsvétot egy kinti szerb kolostorban ünnepeltük – természetesen muzsikával.

Jávorszky Béla Szilárd:

Későbbi angliai kiadókkal, Joe Boyddal²⁰ hogyan találkoztatok?

Eredics Gábor:

Amikor 1985 májusában visszaértünk Ausztráliából, újabb üzenet várt, ezúttal egy délszláv származású ausztrál, egészen pontosan taszáni terjesztő, Stevan Markovic szeretne meghallgatni minket. A szentendrei Nosztalgia kávézóban neki is szerveztünk bemutatót, Márta is ott volt, meg talán még ketten a lányok közül. Azt hittük, hallott bennünket odakint, de kiderült, nem, csak az első nagylemezünket ismerte. Mondta, van egy Angliában élő amerikai barátja, Joe Boyd, szerinte őt érdekelné az anyag. Kérte, küldjük el neki kazettán az akkor már dobozban lévő második nagylemezünk anyagát, szívesen megmutatja neki. Így kerültünk kapcsolatba Joe Boyddal, a Hannibal Records vezetőjével, aki megvette Márta szólólemezőnek, a Muzsikásnak és a miénknek a licenszjogát a Hungarotontól.

Jávorszky Béla Szilárd:

A Vujicsics második nagylemezőnek angliai kiadása miért húzódtott annyit?

Eredics Gábor:

Azért mert idehaza is húzódtott. A grafikus és a fotós közötti koncepcionális vita miatt végül ténylegesen egy évvel később jelent meg, mint kellett volna. A Hungaroton és a Hannibal Records közötti megállapodás pedig vélhetően úgy szólt, hogy Joe az albumokat csak az itthoni megjelenést követően adhatja ki Angliában. Ez történt Márta és a Muzsikás nagylemeze esetében, és ez történt a mi esetünkben is, csak hát jóval később. Ami kétségkívül nem volt szerencsés, főleg azt követően, hogy a Ryko Disc felvásárolta a Hannibalt. 1989 nyarán ugyan mi is részt vettünk egy nagy sikerű angol-skót turnén, sok elegáns helyen felléptünk Mártival, de ezt végül nem követte olyan nagy kiközvetítési hullám, mint a Muzsikás esetében.

Jávorszky Béla Szilárd:

Szerinted miért nem?

Eredics Gábor:

Több oka lehetett. A legfőbbet abban látom, hogy a második lemezünk egy évet késett. Joe közben nyilván rádöbbsent, hogy Márta különleges énekhangja az, amire igazán brandet lehet alapozni, amiből következett, hogy akkor inkább legyen magyar az anyag, abból pedig az, hogy akkor a Muzsikással. Lehet, hogy velünk Márta sokoldalúságát szerette volna bemutatni, ami így nem valósulhatott meg. Az is benne lehetett, hogy Márta a Muzsikásnál sokkal inkább volt szólista, mint nálunk. És lehet azért is, mert akkoriban a zenekarnak sok nehézséget okozott Győri Karcsi alkoholbetegsége, aki ekkor Mártival élt együtt, úgyhogy Joe a problémáról közvetlen forrásból értesülhetett, és ez is visszatarthatta

²⁰ Joe Boyd (1942) amerikai kiadó és producer, hosszú pályafutása során többek között a Pink Floydal, a Fairport Conventionnal, Nick Drake-vel, Billy Braggel, a 10,000 Maniacs-szel, a Muzsikással, a Vujicsicssal és Sebestyén Mártival dolgozott együtt.

őt attól, hogy a Vujicsicsba komolyabban beinvestáljon. De az is elképzelhető, hogy az időközben bekövetkezett tulajdonosváltás miatt sok kérdésben már nem dönthetett egyénileg.

Jávorszky Béla Szilárd:

Michel Montanaro *Keleti szél /Vents D'Est* projektje ekkor már létezett?

Eredics Gábor:

Abban a formában, ahogy a nagyközönség ismeri, még nem, de ötlet szintjén igen. A nyolcvanas évek végén Michel rájött, hogy rengeteg magyar zenésszel áll kapcsolatban, ezért 1990 márciusában az Almássy téren egy nagyszabású koncertet tartott, ahol többek között Szabados György, Ökrös Csaba, Sebestyén Márta, Kobzos Kiss Tamás, a Téka és a Vujicsics is fellépett. Michel eredetileg amolyan búcsúnak szánta, de aztán végül projekt lett belőle, amit Szabados Gyuri azonos című szerzeménye nyomán *Keleti szél*nek nevezett el. Michel később már egyre több külföldi zenészt vont be, de a stabil magot a Vujicsics, a Téka és később a Ghymes jelentette. Michel általában nagy szabadságot adott a zenészeknek. Megadott pár szólamot és akkordot, de a zenei struktúrát közösen alakítottuk ki. A szó legjobb értelemben véve világzene volt ez. Szép gondolati háttérrel: a különböző kultúrákból érkező zenészek szót értenek egymással. Ezt szerencsére tudtuk is képviselni.

Jávorszky Béla Szilárd:

A kilencvenes évek eleji délszláv háború idején váratlanul fontossá vált, hogy melyik zene horvát és melyik szerb. Hogyan éltétek meg ezt a hasadást?

Eredics Gábor:

Minden szempontból hatalmas tragédia volt ez a számunkra. Még olyan szempontból is, hogy számos tamburánk a horvátországi Erdutban készült, a mester, Herceg Branko a háború során aknára lépett, meghalt, így többé már nem lesznek ilyen hangszerek. Sokat játszottunk Németországban, és egyszer a német szervező azzal mondta le a koncertünket, hogy náluk sok a jugó vendégmunkás, nem tudja, közülük ki szerb és ki horvát, és fél, hogy kellemetlenség lesz. Másik eset, ami nem velünk történt meg, de tudunk róla: Pécsett csak azzal a feltétellel kapott hangszereket az egyik együttes, hogy azon kizárólag horvát zenét játszhat. Mi viszont igyekeztünk ennek elébe menni és deklaráltuk, hogy a mi repertoárunkban változatlanul jelen lesznek továbbra is mind a szerb, mind a horvát népdalok. És egyébként is a szerb Vujicsics Tihamér volt a magyarországi horvát népzene legnagyobb hatású gyűjtője, közreadója.

Jávorszky Béla Szilárd:

El lehet amúgy különíteni, hogy mi a szerb és mi a horvát?

Eredics Gábor:

Általában igen, de van, ahol nem egyértelmű. Azzal mi legyen? Kidobjuk? A mohácsi repertoárunkban ott van például a *Kukunješče*. Ennek a román eredetű szerb táncnak van egy kitűnő mohácsi változata, ami sokác,²¹ és táncolnak is rá. Nem szerbesen, fél talpon rezegve, hanem igazi horvát *drmeš* rezgőkkel, dobbantásokkal. Egyszer volt egy

²¹ A sokácok horvát népcsoport Magyarország déli részén (főleg Mohács környékén), Bácskának a mai Szerbiához eső településein a Duna közelében, valamint a horvátországi Szlavónia egyes vidékein.

roppant kellemetlen afférunk: a kőbányai önkormányzatnál dolgozó barátunk, a bunyevác²² Filipovics Máté – amúgy remek harmonikás volt, Kricskovics számos koreográfiájához ő készítette a zenét – meghívott minket koncertezni. Alapvetően horvát zenét játszottunk, de elővettük a pécsudvardi hegedűs anyagot, abból is a *Marice kolót*. A magyarországi szerbek nem éneklék ezt a dallamot, nem is táncolnak rá, viszont amikor a szerb katonaság megszállta Baranyát, elterjedt a helyi horvátok között, akik nemcsak énekelnek rá, hanem a sajátjukként táncolják. Mikor ezen a koncerten ezt a dallamok hangszeres változatban előadtuk, a horvát konzul és udvartartása teátrálisan felállt és kivonult. Merthogy ő sértésnek vette. Pedig sajnos csak nem volt elég tájékozott az összehasonlító népzene tudomány terén.

Jávorszky Béla Szilárd:

A délszláv háború után Zágrábba vagy Belgrádba jutottatok el hamarabb?

Eredics Gábor:

Magyarországról nézve úgy tűnik, mintha a szerb vezetés lenne a keményebb, a kevésbé európai, közben ez így nem igaz. Belgrádba hamar eljutottunk, 2006 októberében a művészeti akadémián és a Kolaracon is felléptünk. Ráadásul a szervezők sem kérték, hogy kizárólag szerb zenét játsszunk. Horvát részről ez a kérés szinte mindig felmerült. És hát rettenetesen sokat kellett várnunk arra, hogy végre 2017. február 3-án Zágrábba is eljuthassunk. Persze, ott is a Magyar Intézetbe. Miközben a repertoárunk nagyobbik része horvát. Ahogy Tihamér gyűjtésének nagyobbik része szintén horvát.

Jávorszky Béla Szilárd:

Zágrábban vegyes zenét játszottatok?

Eredics Gábor:

Igen, bár ezt nem hangsúlyoztam ki. Csak annyit mondtam, hogy Bartók 1912-es bánáti – főként a szülővárosa melletti Sárafalváról és Temesmonostorról való – gyűjtéséből játszunk. Előtte még bemutattuk a tárogatót (hangsúlyozva hungarikum jellegét) és a harmonikát, ami a horvátoknál indexen lévő hangszer. A furulya pedig abszolút persona non grata. Úgy látszik, a mai horvát politikusok, hangadók nem olvasnak Jerko Bezićet, pedig ő egyértelműen leírta, hogy a furulyák a horvátoknál is népszerűek voltak. A koncerten sokan voltak horvátok, kiderült, a harmonika igenis tetszik nekik, az első apró cinkos mosoly után hatalmas tapsot kaptak a számok. Amikor pedig Sali²³ ugyancsak a Bartók-gyűjtésből furulyázott egy dallamot, szinte tüntetően állva tapsoltak. Lehetett érezni, hogy a horvátoknál a közembereknél minden rendben van.

²² A bunyevácok szerb-horvát népcsoport a Bácskában. Magyarországon elsősorban Baja környékén, a Vajdaságban főleg Szabadka, Zombor és Bács városokban élnek jelentősebb számban. A horvát nyelv í-ző nyelvjárását beszélik, latin írásmódot használnak és hagyományosan római katolikus vallásúak.

²³ Eredics Salamon, a Söndörgő tagja

Jávorszky Béla Szilárd:

Bartók először 1935-ben publikált füzetkéje (*Szerb és bolgár parasztzene a Bánáttól*) nemrég reprint kiadásban elérhető. Ti honnan szereztek róla tudomást?

Eredics Gábor:

Még a nyolcvanas évek legelején Sztojántól kaptunk egy fénymásolatot, hogy vessünk rá egy pillantást. Teljesen odavoltunk tőle. Sztoján amúgy Denijs Dille²⁵ kapcsán tudott róla, aki itt lakott a szentendrei Bogdányi utcában, és a *Documenta Bartókiana* 1970-ben publikált negyedik kötetében jelentette meg ezt a részletes és letisztázott lejegyzést. 1999 óta leveleztem Bartók Béla örökösével, Bartók Péterrel és ifj. Bartók Bélánéval, 2004-ben született belőle egy CD-ROM, 2017-ben pedig ez a reprint kiadás. Pedig az anyagot már régóta használjuk, már a második nagylemezünkön is játszunk belőle dallamokat, azóta pedig egyre többet. Bartók elsősorban tudományos kutatásra szánta az anyagot, és nyilván nem gondolta, hogy két generációval később egy zenekar ezt meg is akarja tanulni. Ő inkább csak megmutatta, hogy miként kell lejegyezni a hangszeres népzene ahhoz, hogy azt össze lehessen hasonlítani más népek muzsikájával. Nagyon jók a lejegyzések, nagyon jó a zene. A mi repertoárunkból is sok szerepel belőle, a Söndörgőében szintén. Aztán Bartók – már az Egyesült Államokban – ismét kapcsolatba került a délszláv népzenevel, 1941/42-ben ugyanis lejegyezte a Parry-gyűjteményt. E nagyszabású munka sajnos hat évvel Bartók halála után, 1951-ben jelent meg, de ez a hetvenöt dallamos lejegyzés és a délszláv népzeneről hozzá írt tanulmánya rendkívüli jelentőségű.

Nemcsak azért, mert a huszadik század legnagyobb magyar zeneszerzője és népzenekutatója a szerb népzenei anyagra is figyelmet tudott fordítani, hanem azért, mert el is végezte ezt a döbbenetesen nagy munkát. Minden tudományos kutató példaképe kellene, hogy legyen. A politikusoknak meg főleg. Hogy egy annyira nehéz és zivataros történelmi időszakban, mint amilyen a huszadik század első harmada volt, a sajátja mellett a szlovák, a román és a délszláv népzene is felgyűjtötte – sőt, arabot és törököt is –, és ezekről fontos tanulmányokat írt. Tudományosan bebizonyítja, hogy a Mura-menti horvát anyag nagy része magyar átvétel. Ez persze – politikai alapon – egyes horvát értelmiségieknek nem tetszett, ezért a Bartók-mű tudományos körökben alig lett ismert. Amikor azonban a *Szerb és bolgár parasztzene a Bánáttól* 2004-es CD-ROM kiadása eljutott Belgrádba, akkor gyökeresen megváltoztatta Bartóknak a délszláv zene kapcsán kifejtett tevékenysége ottani megítélését. Nemrég pedig megjelent a szerb és a magyar kutatók által jegyzett kétnyelvű közös kiadás, amelyből egyértelműen kiderül, hogy mennyire sokat számított ez a 2004-es kiadványunk abban, hogy Bartóknak a délszláv zene területén végzett kutatásainak jelentőségét elismerjék Szerbiában.

²⁵ Denijs Dille (1904–2005) belga zenetörténész, a Bartók-kutatás egyik kiemelkedő alakja.

Jávorszky Béla Szilárd:

Ha röviden össze kellene foglalnod, mit tartanál az idén negyvennév éve működő Vujicsics együttes pályája legfontosabb küldetésének?

Eredics Gábor:

Mondhatjuk, hogy mindig is a bartóki hozzáállást igyekeztünk képviselni a délszláv zenei kultúra befogadása érdekében. A legtöbbet igazából a magyar közönségnek játszottunk. Szerettük volna, hogy ez a közeg még befogadóbb legyen. Oldani a történelmi sebek ejtette rossz előítéleteket. Megmutatni, hogy ezek szép zenék, jó táncok, jó dallamok. És hogy mennyi minden köti össze ezeket a népeket és kultúrákat. Szentendre szép példája az együttélésnek, hisz a szerbek háromszáz éve menekülteként érkeztek ide, menedéket találtak, és mindez a befogadó nép hozzáállását minősíti. Mi voltaképpen azt képviseljük, amit a Bartók. Hogy – hangozzék bár pátoszosan – a népek testvérré váljanak, és közben magyarként ugyanezt a hazát vigyük előre. Ez persze nem a mi fejünkből pattant ki, ez jellemzi az egész táncműzmozgalmat. Ahol a táncműzokban egyaránt játszanak és táncolnak magyart, románt, szerbet, bolgárt, görögöt. Ha nincs táncműzmozgalom, valószínűleg mi sem léteznénk. Legalábbis nem ilyen formában.

Két terület van, ahol ezt a hagyományátadást hatásosan meg tudtuk jeleníteni. Egyfelől ott van a családon belüli átadás, amelyben boldogító eredményeink vannak, hisz Kálmán három fia és Tibor bátyám fia másfél évtizede Söndörgő néven viszi tovább az örökséget, 2014 óta Vince fiam a ViGaD együttes harmonikása, Julcsi lányom pedig kulturális antropológia szakon a diplomamunkáját a népzene szerepe a szerb identitás megőrzésében témakörben írta.

Másfelől ott van az intézményesülés. Alapítottam, majd tizenöt évig vezettem egy zeneiskolát Budakalászon, ahol megvalósíthattam a klasszikus és népzene egymást gazdagító egységének oktatási gyakorlatát, valós körülmények között. Azt addigra már többen is láttuk, hogy országos népzeneiskolai hálózatot felépíteni nincs lehetőség, s bár itt-ott feltűnik a zeneiskolákban a népzene, azért többnyire alárendelt szerepben marad. Budakalászon viszont a népzene nem „szegény rokon”, elfogadták, mint a klasszikus zene partnerét. Ez is azt vetítette előre, bizonyította, hogy a Népzenei Tanszéket nem lehetett máshol megalapítani, csakis a Zeneakadémián. Az elmúlt évtized bizonyította, hogy helyes volt és jó időben történt az általam kezdeményezett tanszékalapítás, és a sikerre vivő stratégia kimunkálása, aminek mentén a Zeneakadémia be tudta fogadni a népzeneét. És ahol méltó partnere lett a klasszikus zenének.

Eredics Gábor – basszprímtambura, harmonika, ének

1962–1970 Zeneoktatói Munkaközösség Pomáz, zongora

1970–1974 Szentendrei Állami Zeneiskola zongora, harmonika

1970–1974 Pomázi Ifjúsági Fúvóegyüttes, harmonika

1973–1977 Bartók Béla Zeneművészeti Szakiskola orgona-zeneszerzés

1974– Vujicsics Együttes alapító tag, zenekarvezető

1978–1982 Pécsi Tanárképző Főiskola népművelés – ének-zene tanári szak

1981 Belgrádi Állami Egyetem népzenei ösztöndíj

1982– 2006 Magyar Művelődési Intézet tudományos munkatárs

1985 Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola, tanár

1990–1992 Magyar Rádió Zenei Főosztály – Népzenei rovat szerkesztő

1995–1996 Duna Rádió Szentendre alapító főszerkesztő

1998– 2012 Kalász Művészeti Iskola alapító igazgató

1998–1999 Budapesti Műszaki Egyetem – Közoktatási vezető diploma

2000–2001 Magyar Táncművészeti Főiskola, Budapest – zeneelmélet, népzene óraadó tanár

2003–2007 LFZE Népzene Tanszék alapításának kezdeményezése, stratégia kimunkálása, akkreditációs munkák

2001–2009 Pikéthy Tibor Zeneművészeti Szakközépiskola, Vác – zenetanár, tanszakvezető

2008–2011 Kós Károly ÁMK, Budakalász – kinevezett igazgató

2015–2017 LFZE Bartók Béla Zeneművészeti és Hangszerészképző Gyakorló Szakgimnázium – zenetanár, tanszakvezető

2007– Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem – művésztanár, szakirány felelős

2012– Vujicsics Tihamér AMI, Szentendre – zenetanár

2016– MTVA-csatornaigazgató